

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยที่ผลิตบัณฑิตหลายสาขาวิชาออกไปประกอบอาชีพรับใช้สังคมและพัฒนาประเทศมากกว่า 70 ปีแล้ว สาขาวิชามนุษยศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถและมีความเชื่อมั่นในวิชาการของตน รู้จักวิถีที่จะนำความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างมีคุณค่าและมีความหมายอีกด้วย จึงนับว่าบัณฑิตสาขามนุษยศาสตร์ได้มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไม่น้อยไปกว่าบัณฑิตสาขาวิชาอื่นๆ ของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ศาสตร์สาขานี้ยังคงมีความสำคัญตลอดไป แม้ว่าในปัจจุบันความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะมีมากสักเพียงใดก็ตาม ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ 2528:1) ความตอนหนึ่งว่า

" ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งของประเทศ ประเทศใดอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ประเทศนั้นย่อมมีความสมบูรณ์พูนสุข ความมีคุณภาพของมนุษย์ได้แก่ การมีค่านิยมและมีทัศนคติที่ดีงามต่อตนเองและผู้อื่น กล่าวคือ การมีจิตใจที่ดีงาม การมีอุดมการณ์และมีเป้าหมายในชีวิต วิชาในสาขามนุษยศาสตร์ เช่น ปรัชญา ประวัติศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ศิลปะ และอื่น ๆ หากได้มีการถ่ายทอดที่ดีแล้ว ย่อมจะนำเอาคุณภาพตามธรรมชาติเหล่านี้ในตัวมนุษย์ ออกมาให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและท้ายที่สุด ประเทศชาติด้วย ..."

จากพระราชดำรัสนี้ อาจกล่าวได้ว่า การผลิตบัณฑิตสาขามนุษยศาสตร์ หากทำด้วยอุดมการณ์ของศาสตร์แล้ว ย่อมบรรลุเป้าหมายของการสร้างมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และมีคุณค่ายิ่งต่อสังคมและประเทศชาติ

ปัจจุบัน การผลิตบัณฑิตสาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีทั้งระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีหรือบัณฑิตศึกษา ซึ่งหากพิจารณา เฉพาะระดับบัณฑิตศึกษาแล้วจะเห็นว่า การศึกษาในระดับดังกล่าวของมหา วิทยาลัยได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแผน พัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) มหาวิทยาลัย จะเร่งรัดการผลิตบัณฑิตในระดับบัณฑิตศึกษาให้มากขึ้นและอาจจะต้องลดจำนวน บัณฑิตระดับปริญญาตรีลง ทั้งนี้เพื่อให้ก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำทางวิชาการ และ การค้นคว้าวิจัยสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองแผนงาน 2528 : 45)

จากการศึกษาสภาพทั่วไปในปัจจุบันของบัณฑิตศึกษาศาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคหลายด้านที่มหาวิทยาลัย ควรจะได้พิจารณาทบทวนและหาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้การศึกษาใน ระดับนี้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัยในอนาคต ปัญหาสำคัญประการ แรกคือ ระบบโครงสร้างการบริหารบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันนี้ บทบาทของบัณฑิต วิทยาลัยกับการบริหารงานมหาวิทยาลัยหรือคณะวิชา ไม่ค่อยประสานกัน ทั้งนี้ อาจเกิดจากโครงสร้างการบริหารอันเนื่องมาจากกฎหมาย หรือ กฎ ระเบียบ- ต่าง ๆ หรือการจัดองค์กรซึ่งอาจมีผลกระทบต่อความก้าวหน้าของบัณฑิตศึกษา ดังนั้น งานของบัณฑิตวิทยาลัยควรมีความสัมพันธ์กับการบริหารมหาวิทยาลัย เช่น ฝ่ายวิจัยต้องรู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะให้การวิจัยเข้าไปในบัณฑิตวิทยาลัยได้ดี แต่ในปัจจุบันทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่บัณฑิตวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะว่า กฎหมายได้มอบ อำนาจคณะกรรมการไว้ การตัดสินใจต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารจะอยู่ที่คณะ กรรมการบริหารเท่านั้น ถ้าหากปล่อยให้ เป็นเช่นนี้ต่อไปบัณฑิตวิทยาลัยอาจจะ ถูกปล่อยให้อยู่ล้าหลัง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่สามารถสนองนโยบายที่จะ เป็นมหาวิทยาลัยทั้งวิจัยทั้งสอนได้ (เกษม สุวรรณกุล 2529:7)

ปัญหาและอุปสรรคอีกประการหนึ่ง ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อสาขา มนุษยศาสตร์ คือ ตามแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2539) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทุ่มเททรัพยากรและความพยายาม ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาวิชาการสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ แต่ไม่ปรากฏแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาวิชาการทาง
ด้านมนุษยศาสตร์แต่ประการใด นอกจากนั้นในแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ฉบับดังกล่าวยังได้กำหนดวัตถุประสงค์รองของแผนฯ ไว้ กล่าวคือ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยมุ่งปรับโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดลักษณะผสมผสานมหาวิทยาลัย
ทั้งวิจัยมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ มหาวิทยาลัยเพื่อชุมชนที่ตั้ง เพื่อทำหน้าที่ใน
การตอบสนองสังคม การชี้นำสังคม และการเตือนสติสังคม (จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ฝ่ายวางแผนและพัฒนา กองแผนงาน 2528:6)

ในส่วนของมหาวิทยาลัยวิจัยนั้น มหาวิทยาลัยควรเป็นแหล่งวิชาการ
ที่มีการผสมผสาน การบุกเบิก แสวงหา การสะสม การถ่ายทอด และใช้
ประโยชน์ของความรู้อย่างครบวงจร (จรัส สุวรรณเวลา 2528:8) ดังนั้น
จึงอาจกล่าวได้ว่า บัณฑิตศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์
ประสงค์ของการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยหรือมหาวิทยาลัยทั้งวิจัย นอกจากนี้
อาจารย์ที่สอนในระดับบัณฑิตศึกษา จำเป็นที่ต้องมีการติดตามความก้าวหน้าทาง
วิชาการ ทั้งทางทฤษฎีและแนวคิดของต่างประเทศ อีกทั้งต้องมีการวิจัย
ค้นคว้าให้เข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง (อุทัย เลหวิเชียร
2523:698) แล้วนำเรื่องของการวิจัย ค้นคว้าเข้าไปสู่ระบบการเรียนการ
สอน ขณะเดียวกันนิสิตบัณฑิตศึกษา ซึ่งยกเว้นบางสาขาวิชาจะต้องทำความเข้าใจ
จะระเบียบวิธีวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา และการ
ทำวิทยานิพนธ์ก็สามารถที่จะประสานเข้ากับโครงการขนาดใหญ่บางโครงการที่
สามารถแบ่งเป็นโครงการย่อย ๆ โดยให้แต่ละโครงการย่อยเป็นวิทยานิพนธ์
ของนิสิตบัณฑิตศึกษา มีอาจารย์คอยให้คำปรึกษา ให้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้
ในโครงการใหญ่ได้ (สลักษณ์ ทรรพนันท์ 2529:25) เป็นที่น่าสังเกตว่า
ในปัจจุบันการวิจัยของภาควิชาและคณะ ยังไม่ใช้นิสิตซึ่งเป็นชุมพลขนาดใหญ่
 อีกทั้งวิทยานิพนธ์ของนิสิต ยังไม่มีแนวทางร่วมกับอาจารย์ในลักษณะที่จะสร้าง
ความก้าวหน้าด้านการวิจัยในแต่ละสาขาวิชาได้อย่างดี และมากพอ ดังนั้น
วิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นผลผลิตของบัณฑิตศึกษา เมื่อรวมทั้งหมดแล้วจะเป็นผลงาน
จำนวนมหาศาลก็ตามแต่ในด้านคุณภาพ นับว่ามีความสำคัญต่อความก้าวหน้า
ทางวิชาการน้อยมาก (จรัส สุวรรณเวลา 2528:16)

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้วข้างต้น ในการสัมมนาเรื่อง ทิศทางการพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้สรุปผลของการผลิตบัณฑิตระดับสูงกว่าปริญญาตรีว่า คุณภาพของนิสิตบัณฑิตศึกษายังไม่เป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากนิสิตยังไม่สามารถค้นคว้า และสามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ นิสิตขาดความกระตือรือร้นและความตั้งใจในการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคิดว่าเป็นเพียงการเรียนเพิ่มเติมที่ไม่มีความสำคัญหรือเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาเพียงเพื่อต้องการปริญญาไปรับคุณวุฒิ และขึ้นเงินเดือน มากกว่าความต้องการแสวงหาความรู้อย่างจริงจัง ประการสุดท้ายได้แก่ การขาดบรรยากาศและสิ่งจูงใจในการแสวงหาความรู้ของสถาบัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองแผนงาน 2528:45)

จากแนวโน้มของการขยายตัวของบัณฑิตศึกษาดังกล่าว และจากสภาพปัญหา อุปสรรค ของระบบบัณฑิตศึกษาและวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 หรือในระยะแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6-7 โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ซึ่งผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและพัฒนาบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อการก้าวไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ และความเป็นผู้นำทางวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันของบัณฑิตศึกษาสาขามนุษยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะที่ 6-7 (พ.ศ. 2530-2539)

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความเป็นมาของบัณฑิตศึกษาสาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สภาพปัจจุบันในช่วงแผนพัฒนาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านบริหาร และงบประมาณ นิสิตบัณฑิตศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษา และการเรียนการสอน เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผู้วิจัยจะศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 22 ท่านโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) จำนวน 3 รอบ ในประเด็นต่อไปนี้

2.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารและงบประมาณ อาจารย์ผู้สอน นิสิตบัณฑิตศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษา การเรียนการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.2 คุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่พึงประสงค์ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารและงบประมาณ อาจารย์ผู้สอน นิสิตบัณฑิตศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษา การเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.3 เป้าประสงค์ (goals) ของบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่พึงประสงค์ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 ในส่วนที่เกี่ยวกับ การผลิตบัณฑิต การวิจัย และการบริการสังคม โดยไม่ครอบคลุมการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

คำจำกัดความในการวิจัย

บัณฑิตศึกษา หมายถึง การศึกษาในระดับหลังปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ การศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต ศึกษามหาบัณฑิต และประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขามนุษยศาสตร์ หมายถึง กลุ่มสาขาวิชาที่เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดสอนใน 2 คณะ คือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะอักษรศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชาต่อไปนี้

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ได้แก่

1. สาขาวิชาเคหการ
2. สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
3. สาขาวิชาการวางผังเมือง และการวางแผนภาค

คณะอักษรศาสตร์ ได้แก่

1. สาขาวิชาภาษาไทย
2. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
3. สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์
4. สาขาวิชาปรัชญา
5. สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส
6. สาขาวิชาภาษาศาสตร์
7. สาขาวิชาบาลี - สันสกฤต
8. สาขาวิชาภาษาเยอรมัน
9. สาขาวิชาประวัติศาสตร์
10. สาขาวิชาการแปลภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ หมายถึง ผู้สอนในระดับบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิสิต หมายถึง ผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษาสาขามนุษยศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการ
พิจารณาปรับปรุงและวางแผนพัฒนาการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6-7 (พ.ศ. 2530-2539)
อันจะนำไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยกึ่งวิจัย และความเป็นเลิศทางวิชาการใน
สาขามนุษยศาสตร์ต่อไป